NÁVRHY GENERÁLNEJ ADVOKÁTKY
JULIANE KOKOTT
prednesené 3. júla 2007 [1]

I — Úvod

1. Za akých okolností sa môže protisúťažné správanie, ktorého sa dopustil podnik už pôsobiaci na relevantnom trhu, pripísať jeho nástupcovi? Toto je v podstate otázka, s ktorou sa talianska Consiglio di Stato obrátila na Súdny dvor v tomto konaní.

2. Tento prípad vychádza z kartelovej dohody, ktorá mala pri porušení právnych predpisov v oblasti hospodárskej súťaže v období od roku 1993 do roku 2001 vplyv na maloobchodné predajné ceny na trhu cigariet v Taliansku a ktorú odhalil taliansky úrad na zabezpečenie hospodárskej súťaže. Na tejto kartelovej dohode sa pôvodne zúčastnil Amministrazione Autonoma dei Monopoli di Stato (samosprávny orgán štátnych monopolov). Jeho hospodárska činnosť v oblasti výroby a obchodovania s tabakovými výrobkami vrátane jeho účasti na kartelovej dohode však od roku 1999 prešla na Ente Tabacchi Italiani, novú inštitúciu, ktorá bola následne privatizovaná. Podľa talianskeho úradu na zabezpečenie hospodárskej súťaže sa tomuto druhému uvedenému subjektu musí pripísať nielen zodpovednosť za jeho vlastnú účasť na kartelovej dohode od marca 1999, ale aj za predchádzajúcu účasť Amministrazione dei Monopoli di Stato na kartelovej dohode, a musí sa potrestať pokutou.

3. Hranice pripísania zodpovednosti za protisúťažné správanie v prípade nástupníctva podnikov majú podstatný praktický význam na konkrétne vykonanie prevodu, reorganizácie alebo privatizácie podnikov, pretože riziká zodpovednosti pre prevádzajúci podnik a pre nadobúdateľa sa menia podľa kritérií, z ktorých vychádzajú úrady na zabezpečenie hospodárskej súťaže a súdy pri pripísaní zodpovednosti za protisúťažné správanie.

4. Aj z iného hľadiska je tento prípad veľmi zaujímavý: rozhodnutie, ktorým taliansky úrad na zabezpečenie hospodárskej súťaže ukladá pokutu, vychádza výlučne z vnútroštátneho právneho predpisu v oblasti hospodárskej súťaže, ktorý však vychádza z práva

1 — Jazyk prednesu: nemčina.

Spoločenstva, výklad ktorého sa vyžaduje od Súdneho dvora. Veľmi dôležité pre budúcu spoluprácu medzi Súdnym dvorom a vnútroštátnymi súdmi je, či návrh na začatie prejudiciálneho konania je za takýchto okolností prípustný, o to viac, že vnútroštátne právo a právo Spoločenstva v tejto oblasti sú stále v užšom vzťahu.

II — Právny rámec

5. *Právny rámec Spoločenstva* sa v tomto prípade opiera o článok 81 a nasl. ES a článok 3 ods. 1 písm. g) ES. Pokiaľ ide o *vnútroštátnu právnu úpravu*, na jednej strane je potrebné odkázať na ustanovenia talianskeho práva v oblasti hospodárskej súťaže a na druhej strane na ustanovenia talianskeho práva týkajúce sa správy štátnych tabakových monopolov.

A — *Talianska právna úprava v oblasti hospodárskej súťaže*

6. Pokiaľ ide o taliansku právnu úpravu v oblasti hospodárskej súťaže, je potrebné prihliadnuť na zákon č. 287 z 10. októbra 1990 o pravidlách na ochranu hospodárskej súťaže a trhu [2], ktorého hlava I obsahuje najmä tieto ustanovenia:

„Článok 1

1. Ustanovenia tohto zákona, ktorým sa vykonáva článok 41 Ústavy o ochrane a zaručení práva na hospodársku činnosť sa vzťahujú na kartely, zneužívanie dominantného postavenia a na koncentrácie podnikov, ktoré nepatria do pôsobnosti článkov 65 a/alebo 66 Zmluvy o založení Európskeho spoločenstva uhlia a ocele, článkov 85 a/alebo 86 Zmluvy o založení Európskeho hospodárskeho spoločenstva (EHS), nariadení EHS alebo aktov Spoločenstva s rovnakým právnym účinkom.

…

4. Výklad pravidiel uvedených v tejto hlave sa vykonáva na základe zásad právneho poriadku Európskeho spoločenstva v oblasti hospodárskej súťaže.

2 — Zákon č. 287 z 10. októbra 1990 Pravidlá na ochranu hospodárskej súťaže a trhu (GURI č. 240 z 13. októbra 1990, s. 3, ďalej len „zákon č. 287/1990“).

Článok 2

1. Za kartely sa považujú dohody a/alebo zosúladené postupy podnikov, ako aj rozhodnutia koncernov, združení podnikov alebo iných podobných inštitúcií, aj keď sú prijaté na základe štatutárnych ustanovení a predpisov.

2. Zakazujú sa kartely medzi združeniami podnikov, ktoré majú za cieľ alebo následok trvalé vylučovanie, obmedzovanie alebo skresľovanie hospodárskej súťaže na vnútroštátnom trhu alebo na jeho relevantnej časti, a to prostredníctvom činností, ktoré spočívajú v tom, že:

   a) priamo alebo nepriamo určujú nákupné alebo predajné ceny alebo iné obchodné podmienky;

   b) vylučujú alebo obmedzujú výrobu, odbyt alebo prístup na trh, investície, technický rozvoj alebo technologický pokrok;

   c) rozdeľujú trhy alebo zdroje zásobovania;

   d) uplatňujú v obchodných vzťahoch s inými partnermi objektívne odlišné podmienky pri rovnakých plneniach, čím sú títo partneri v hospodárskej súťaži nedôvodne znevýhodnení;

   e) podmieňujú uzatváranie zmlúv prijatím dodatočných záväzkov obchodnými partnermi, ktoré svojou povahou alebo podľa obchodných zvyklostí nesúvisia s predmetom týchto zmlúv.

3. Zakázané kartely sú neplatné pokiaľ ide o všetky ich účinky.“

7. V hlave II zákona č. 287/1990 sa stanovuje vnútroštátny orgán v oblasti hospodárskej súťaže s názvom Autorità Garante della Concorrenza e del Mercato (úrad na zabezpečenie hospodárskej súťaže a trhu, ďalej len „Autorità Garante“), ktorému článok 15 ods. 1 uvedeného zákona priznáva tieto právomoci:

„Keď... Úrad zistí porušenia článkov 2 alebo 3, určí dotknutým podnikom alebo inštitúciám lehotu na odstránenie týchto porušení. V prípadoch závažných porušení

s prihliadnutím na závažnosť a dĺžku trvania porušenia okrem toho uloží správnu sankciu až do výšky desať percent obratu dosiahnutého každým podnikom alebo inštitúciou v predchádzajúcom účtovnom roku uzavretom pred oznámením výzvy na odstránenie porušení, pričom určí lehoty, dokedy musí podnik pristúpiť k zaplateniu sankcie."

8. Článok 31, ktorý sa nachádza v hlave VI zákona č. 287/1990, znie:

„Na správne sankcie, ktoré sú dôsledkom porušenia tohto zákona, sa primerane vzťahujú ustanovenia uvedené v hlave I častiach I a II zákona č. 689 z 24. novembra 1981."

B — *Ustanovenia zákona o správe talianskeho tabakového monopolu*

9. Kráľovský zákonný dekrét [3] č. 2258 [4] z 8. decembra 1927 ustanovil Amministrazione Autonoma dei Monopoli di Stato (samosprávny orgán štátnych monopolov, ďalej len „AAMS"). AAMS je orgán štátnej správy, ktorý aj dnes podlieha ministerstvu hospodárstva a financií. [5] Zo správneho, ako aj z finančného a rozpočtového hľadiska je nezávislou inštitúciou, ale nemá vlastnú právnu subjektivitu. Do konca februára 1999 bol AAMS okrem iného zverený taliansky tabakový monopol.

10. Legislatívnym dekrétom [6] prezidenta republiky č. 283 [7] z 9. júla 1998, bola zriadená verejnoprávna hospodárska inštitúcia [8] s názvom Ente Tabacchi Italiani (ďalej len „ETI"). Na základe zákona jej boli zverené všetky výrobné a obchodné činnosti, ktoré vykonával AAMS, s výnimkou činností súvisiacich s lotériami. V sektoroch, ktoré jej boli zverené, sa ETI stala nástupcom AAMS vo všetkých aktívnych a pasívnych vzťahoch, ako aj v právach a majetku. [9] ETI začala svoju činnosť 1. marca 1999.

11. ETI podliehala pôvodne kontrole ministerstva hospodárstva a financií, ktoré vydávalo programové pokyny, menovalo jej správne orgány a vykonávalo kontrolu nad jej

3 — Regio decreto-legge.

4 — Zmenený na zákon č. 3474 zo 6. decembra 1928.

5 — Ministero dell'Economia e delle Finanze.

6 — Decreto legislativo.

7 — GURI č. 190 zo 17. augusta 1998, s. 3 (ďalej len „dekrét č. 283/1998").

8 — Ente pubblico economico.

9 — Článok 3 ods. 1 dekrétu č. 283/1998.

rozhodnutiami. [10] Ako sa však už od počiatku predpokladalo, [11] ETI sa pretransformovala 23. júna 2000 na akciovú spoločnosť, Ente Tabacchi Italiani — ETI SpA. Jej základné imanie bolo najskôr v držbe ministerstva hospodárstva a financií v rozsahu 100 %. V roku 2003 sa ETI napokon privatizovala a odvtedy podlieha len kontrole British American Tobacco plc, holdingovej spoločnosti zriadenej podľa anglického práva, ktorá patrí do skupiny BAT — British American Tobacco.

12. Od 1. marca 1999 AAMS prijímal len verejnoprávne úlohy v sektore tabaku [12] a v tomto sektore už nevykonáva žiadnu hospodársku činnosť. Podľa informácií, ktoré má k dispozícii Súdny dvor, pokračuje AAMS aj naďalej vo vykonávaní svojich hospodárskych činností v sektore stávok a hazardných hier a najmä v sektore lotérií.

III — Skutkový stav a konanie vo veci samej

13. Opatrením č. 11795 z 13. marca 2003 [13] Autorità Garante zistil, že v období od roku 1993 do roku 2001 uzavreli rôzne spoločnosti skupiny Philip Morris [14] kartelovú dohodu najskôr s AAMS a následne s ETI, ktorá mala za cieľ alebo následok významné a dlhotrvajúce obmedzovanie hospodárskej súťaže, pokiaľ ide o maloobchodnú cenu cigariet na vnútroštátnom talianskom trhu. Autorità Garante uložil účastníkom kartelovej dohody pokutu za porušenie článku 2 ods. 2 písm. a) a b) zákona č. 287/1990, ktorá v prípade Philip Morris dosahovala súhrnnú výšku 50 000 000 eur a v prípade ETI 20 000 000 eur. Autorità Garante okrem toho zaviazal účastníkov kartelovej dohody, aby sa zdržali svojho protiprávneho konania.

14. V opatrení Autorità Garante pripísal ETI zodpovednosť aj za účasť AAMS na karteli v období pred 1. marcom 1999, čo odôvodnil ukončením činnosti AAMS v oblasti výroby a obchodovania s tabakovými výrobkami, ako aj tým, že tieto hospodárske činnosti prevzala ETI.

15. Philip Morris, ako aj ETI podali na Tribunale amministrativo regionale del Lazio — Roma [15] (ďalej len „TAR“) žaloby proti rozhodnutiu Autorità Garante. Žaloba, ktorú

10 — Pozri odpovede talianskej vlády na otázky Súdneho dvora.

11 — Článok 1 ods. 6 dekrétu č. 283/1998.

12 — Ako príklad boli uvedené dohľad nad obehom fajčiarskych výrobkov a vydávanie koncesií na predaj spracovaného tabaku verejnosti.

13 — Opatrenie č. 11795 z 13. marca 2003, I 479 „Variazione di prezzo di alcune marche di tabacchi“ [Zmeny ceny niektorých značiek tabaku] (*Bollettino settimanale*, ročník XIII, č. 11/2003, s. 5). Tomuto rozhodnutiu predchádzalo šetrenie začaté v júni 2001.

14 — Philip Morris Products SA, Philip Morris Holland BV, Philip Morris GmbH, Philip Morris Products Inc. a Philip Morris International Management SA. Tieto podniky sa z praktických dôvodov budú ďalej označovať spoločne „Philip Morris“.

15 — Správny súd v regióne Lazio — Rím.

podal Philip Morris, nemala na prvom stupni úspech, TAR však vyhovel žalobe, ktorú podala ETI, keďže jej nemohla byť pripísaná zodpovednosť za účasť AAMS na karteli. To bolo dôvodom čiastočného zrušenia opatrenia, ktoré vydal Autorità Garante. TAR opieral svoje rozhodnutie o zásadu osobnej zodpovednosti v zmysle článkov 1 a 7 zákona č. 689/81, na ktorý sa odvoláva článok 31 zákona č. 287/1990, a uviedol, že táto zásada platí aj v práve Spoločenstva. Kritérium objektívnej hospodárskej kontinuity sa mohlo uplatniť iba za výnimočných okolností, ktoré sa majú vykladať reštriktívne a ktoré v tomto prípade nenastali.

16. Keďže ETI, Philip Morris, ako aj Autorità Garante napadli rozsudok prvostupňového súdu, teraz sa tento spor vedie na Consiglio di Stato [16] (ďalej len „vnútroštátny súd“) v postavení najvyššieho správneho súdu. Consiglio di Stato už zamietla odvolacie dôvody ETI a Philip Morris týkajúce sa existencie protisúťažného správania a teraz skúma otázku, ktorú vzniesol Autorità Garante, o pripísaní zodpovednosti ETI za účasť AAMS na karteli v období „pred jej vznikom“.

16 — Štátna rada.

IV — Prejudiciálne otázky a konanie na Súdnom dvore

17. Uznesením z 8. novembra 2005 podaným do kancelárie Súdneho dvora 27. júna 2006 Consiglio di Stato prerušila konanie vo veci samej a položila Súdnemu dvoru nasledujúce prejudiciálne otázky:

a) Aké je v zmysle článku 81 a nasl. [ES] a všeobecných zásad práva Spoločenstva kritérium, podľa ktorého sa má postupovať pri určení podniku, ktorý má byť postihnutý za porušenie právnych predpisov v oblasti hospodárskej súťaže v prípade, keď pri správaní, ktoré je postihované spoločne, uskutočnil časť konania podnik, ktorý je v dotknutej hospodárskej oblasti nástupcom pôvodného podniku, pričom pôvodná inštitúcia, hoci nezanikla, túto činnosť v hospodárskej oblasti, dotknutej postihujúcim opatrením, nevykonáva ako obchodný podnik?

b) Ostáva pri určení subjektu, ktorý sa má postihnúť, na správnom orgáne príslušnom pre uplatňovanie právnych predpisov v oblasti kartelov úloha posúdiť v rámci voľnej úvahy prítomnosť okolností, ktoré odôvodňujú pripísanie zodpovednosti za porušenie hospodárskej súťaže, ktorých sa dopustila právnická osoba, jej hospodárskemu

nástupcovi aj vtedy, ak táto právnická osoba neprestala existovať v okamihu rozhodnutia, pre to, aby nebol potrebný účinok právnych prepisov v oblasti hospodárskej súťaže ovplyvnený zmenami právnej formy podnikov?

18. ETI, Philip Morris, talianska vláda a Komisia Európskych spoločenstiev predložili Súdnemu dvoru svoje písomné a ústne pripomienky.

V — Analýza

A — *Prípustnosť návrhu na začatie prejudiciálneho konania*

19. Predmetom sporu v konaní vo veci samej, ktoré sa vedie pred talianskym súdom, je rozhodnutie talianskeho úradu na zabezpečenie hospodárskej súťaže Autorità Garante v konaní v oblasti kartelov medzi podnikmi. Toto rozhodnutie sa opiera len o vnútroštátny právny predpis v oblasti hospodárskej súťaže alebo presnejšie o zákon č. 287/1990. Vnútroštátny súd sa domnieva, že v každom prípade je na posúdenie jeho legitimity potrebný výklad právnej úpravy Spoločenstva v oblasti hospodárskej súťaže. V tejto súvislosti odkazuje na článok 1 ods. 4 zákona č. 287/1990, podľa ktorého tvoria zásady právnej úpravy Spoločenstva v oblasti hospodárskej súťaže základy výkladu ustanovení uvedených v hlave I tohto zákona, a preto sú relevantné aj pre vnútroštátne právo.

20. Na základe toho je teda možné uviesť niekoľko úvah o prípustnosti návrhu na začatie prejudiciálneho konania, najmä o jeho relevantnosti na účely rozhodnutia.

1. Úvodné pripomienky

21. Samotné konštatovanie, že v tomto prípade je právo Spoločenstva relevantné iba z dôvodu, že sa naň odkazuje vo vnútroštátnom práve, neodporuje relevantnosti prejudiciálnych otázok, ktoré položila Consiglio di Stato na účely rozhodnutia, ani právomoci Súdneho dvora odpovedať na takéto otázky.

22. Podľa ustálenej judikatúry, ktorá vychádza z rozsudku Dzodzi (ďalej len „rozsudok Dzodzi“) [17], ani znenie článku

17 — Rozsudok z 18. októbra 1990, Dzodzi, 297/88 a C-197/89, Zb. s. I-3763, bod 36; pozri tiež okrem iného rozsudky z 8. novembra 1990, Gmurzynska-Bscher, C-231/89, Zb. s. I-4003, bod 25; zo 17. júla 1997, Leur-Bloem, C-28/95, Zb. s. I-4161, bod 25, a Giloy, C-130/95, Zb. s. I-4291, bod 21; z 11. januára 2001, Kofisa Italia, C-1/99, Zb. s. I-207, bod 21; zo 17. marca 2005, Feron, C-170/03, Zb. s. I-2299, bod 11; zo 16. marca 2006, Poseidon Chartering, C-3/04, Zb. s. I-2006, bod 15; zo 14. decembra 2006, Confederación Española de Empresarios de Estaciones de Servicio, C-217/05, Zb. s. I-11987, bod 19, a zo 7. januára 2003, BIAO, C-306/99, Zb. s. I-1, bod 90.

234 ES, ani zmysel a účel prejudiciálneho konania nebránia odpovedi na prejudiciálne otázky týkajúce sa výkladu ustanovení práva Spoločenstva, na ktoré odkazuje vnútroštátne právo iba na účely úpravy čisto vnútroštátnej situácie.

23. Naopak, ako už Súdny dvor opakovane uviedol, právny poriadok Spoločenstva má zjavne záujem, aby boli ustanovenia alebo pojmy prevzaté z práva Spoločenstva jednotne vykladané bez ohľadu na podmienky, za ktorých sa majú uplatniť, a to preto, aby sa vyhlo v budúcnosti ich rôznym výkladom. [18]

24. V oblasti práva hospodárskej súťaže je tento záujem na čo najjednotnejšom výklade a uplatňovaní ustanovení platných na úrovni Spoločenstva osobitne výrazný, [19] keďže v tejto oblasti sa vnútroštátne právo veľmi často opiera o právo Spoločenstva. To neplatí len od nadobudnutia účinnosti nariadenia (ES) č. 1/2003 [20], ktorým sa vytvoril osobitne úzky vzťah medzi vnútroštátnou právnou úpravou v oblasti hospodárskej súťaže a právom Spoločenstva. Už predtým, a teda v čase, keď platilo nariadenie č. 17 [21] sa vnútroštátna právna úprava v oblasti hospodárskej súťaže mnohých členských štátov inšpirovala právom Spoločenstva aj pre riešenie čisto vnútroštátnych situácií. Toto je tiež prípad talianskeho zákona č. 287/1990, ktorý sa vzťahuje na spor v konaní vo veci samej.

25. Na základe týchto okolností nadobúda osobitný význam aj spolupráca medzi Súdnym dvorom a vnútroštátnymi súdmi v oblasti práva hospodárskej súťaže. V čo možno najväčšom rozsahu prispieva k právnej istote a zaručuje porovnateľné podmienky hospodárskej súťaže pre všetky hospodárske subjekty, na ktorých sa priamo alebo nepriamo vzťahuje právo Spoločenstva.

26. Napriek tomu vyjadruje Komisia pochybnosti o prípustnosti návrhu na začatie

18 — Rozsudky Dzodzi, už citovaný v poznámke pod čiarou 17, bod 37, a z 25. júna 1992, Federconsorzi, C-88/91, Zb. s. I-4035, bod 7; podobne rozsudky Leur-Bloem, už citovaný v poznámke pod čiarou 17, bod 32; Giloy, už citovaný v poznámke pod čiarou 17, bod 28; Kofisa Italia, už citovaný v poznámke pod čiarou 17, bod 32; Poseidon Chartering, už citovaný v poznámke pod čiarou 17, bod 16, a Confederación Española de Empresarios de Estaciones de Servicio, už citovaný v poznámke pod čiarou 17, bod 20, ako aj rozsudky z 11. októbra 2001, Adam, C-267/99, Zb. s. I-7467, bod 27; z 15. januára 2002, Andersen a Jensen, C-43/00, Zb. s. I-379, bod 18; z 15. mája 2003, Salzmann, C-300/01, Zb. s. I-4899, bod 34, a z 29. apríla 2004, British American Tobacco, C-222/01, Zb. s. I-4683, bod 40. Pozri tiež judikatúru Súdneho dvora o právomoci v oblasti výkladu ustanovení zmiešaných dohovorov medzinárodného verejného práva, najmä rozsudok zo 16. júna 1998, Hermès, C-53/96, Zb. s. I-3603, bod 32.

19 — V tejto súvislosti pozri tiež moje návrhy, ktoré som predniesla 13. júla 2006 vo veci Confederación Española de Empresarios de Estaciones de Servicio, rozsudok už citovaný v poznámke pod čiarou 17, bod 21 a nasl.

20 — Nariadenie Rady (ES) č. 1/2003 zo 16. decembra 2002 o vykonávaní pravidiel hospodárskej súťaže stanovených v článkoch 81 a 82 Zmluvy (Ú. v. ES L 1, s. 1; Mim. vyd. 08/002 s. 205, ďalej len „nariadenie č. 1/2003“). Týmto nariadením sa modernizovali pravidlá týkajúce sa uplatňovania článkov 81 ES a 82 ES a pôsobnosť vnútroštátnych orgánov a súdov pri uplatňovaní právnych predpisov Spoločenstva v oblasti hospodárskej súťaže bola posilnená. Pozri napríklad odôvodnenia č. 6, 7 a 15 nariadenia č. 1/2003, ako aj jeho články 5 a 6.

21 — Nariadenie Rady (EHS) č. 17 zo 6. februára 1962, prvé nariadenie implementujúce články 85 a 86 zmluvy (Ú. v. ES 13, s. 204; Mim. vyd. 08/001, s. 3).

prejudiciálneho konania. Z rôznych dôvodov sa domnieva, že v tomto prípade nie je rozsudok Dzodzi relevantný.

27. Najskôr uvádzam, že ma žiadna z námietok uplatnených Komisiou nepresvedčila. Komisia sa stráca v podrobnostiach talianskych ustanovení a zabúda tak, že v prejudiciálnom konaní nie je úlohou Súdneho dvora vykladať právne predpisy vnútroštátneho práva. [22] Zabúda aj na skutočnosť, že pokiaľ ide o otázky položené vnútroštátnym súdom v rámci právnej úpravy a skutkových okolností, ktoré tento vymedzí na svoju vlastnú zodpovednosť a ktorých presnosť neprináleží Súdnemu dvoru preverovať, platí prezumpcia relevantnosti. [23] A preto ak sa otázky položené vnútroštátnym súdom týkajú výkladu práva Spoločenstva, Súdny dvor je v zásade povinný rozhodnúť. [24]

28. Následne pristúpim k analýze jednotlivých námietok, ktoré uplatnila Komisia.

22 — Ustálená judikatúra: pozri okrem iných rozsudky z 10. januára 2006, Cassa di Risparmio di Firenze, C-222/04, Zb. s. I-289, bod 63, a z 13. júla 2006, Manfredi, C-295/04 až C-298/04, Zb. s. I-6619, bod 70.

23 — Rozsudky Salzmann, už citovaný v poznámke pod čiarou 18, bod 31; z 1. decembra 2005, Burtscher, C-213/04, Zb. s. I-10309, bod 35, a zo 7. júna 2007, Van der Weerd a i., C-222/05 až C-225/05, Zb. s. I-4233, bod 22.

24 — Ustálená judikatúra: pozri okrem iných rozsudky z 15. decembra 1995, Bosman, C-415/93, Zb. s. I-4921, bod 59; Dzodzi, už citovaný v poznámke pod čiarou 17, bod 35; z 23. novembra 2006, Asnef-Equifax, C-238/05, Zb. s. I-11125, bod 15, a Confederación Española de Empresarios de Estaciones de Servicio, už citovaný v poznámke pod čiarou 17, bod 17.

2. Námietky neprípustnosti, ktoré uplatnila Komisia

29. Komisia uplatňuje spolu štyri dôvody neprípustnosti návrhov na začatie prejudiciálneho konania, ktoré podala Consiglio di Stato. V prvom rade sa domnieva, že príslušné ustanovenia talianskeho práva neobsahujú žiadny odkaz na právo Spoločenstva. V druhom rade uvádza, že prípadný odkaz by aj tak nebol nepodmienečný a záväzný. V treťom rade Komisia nezisťuje žiadny záujem na výklade práva Spoločenstva. V štvrtom rade poukazuje na neexistenciu príkazov v práve Spoločenstva.

a) Prvý dôvod neprípustnosti: neexistencia žiadneho odkazu na právo Spoločenstva

30. Prvým dôvodom neprípustnosti Komisia popiera, že talianske právo v takých prípadoch, akým je skúmaný prípad nejako odkazuje na právo Spoločenstva. Iba hlava I zákona č. 287/1990 by sa mala vykladať v súlade s týmto právom. V tomto prípade však nie sú vôbec relevantné hmotnoprávne ustanovenia tejto hlavy I, ale sankčné ustanovenia uvedené v hlave II a v hlave VI

zákona č. 287/1990, keďže ide výlučne o „pripísanie sankcie“ konkrétnej fyzickej alebo právnickej osobe. Z tohto hľadiska talianske právo vôbec nevychádza z práva Spoločenstva. Pre rozhodnutie sporu je preto rozhodujúce iba vnútroštátne právo.

31. Tento argument ma nepresvedčil. Na rozdiel od toho, čo sa zrejme domnieva Komisia, sa mi vôbec nezdá zjavné, že by pripísanie zodpovednosti za protisúťažné správanie v prípade nástupníctva podnikov patrilo výlučne do oblasti *sankčných právnych predpisov* a musí sa posudzovať úplne bez ohľadu na *hmotnoprávne predpisy v oblasti hospodárskej súťaže,* ako aj bez ohľadu na pojem podnik. Súdny dvor totiž neskúma otázku pripísania zodpovednosti za protisúťažné správanie len v súvislosti s príslušnými sankčnými ustanoveniami (článok 15 nariadenia č. 17 a teraz aj článok 23 nariadenia č. 1/2003), ale aj v súvislosti s ustanoveniami hmotného práva uvedenými v článku 81 ES, [25] kde v neposlednom rade zohráva dôležitú úlohu kritérium hospodárskej kontinuity a identity podnikov. [26]

32. Ak má Consiglio di Stato v rámci vnútroštátnych talianskych právnych predpisov v oblasti hospodárskej súťaže v úmysle postupovať podobným spôsobom, Súdny dvor to nemôže ignorovať a považovať to za irelevantné, pokiaľ sa nechce dostať do rozporu s vlastnou judikatúrou.

33. Isteže, Súdny dvor by nepochybne mohol vyhlásiť návrh na začatie prejudiciálneho konania, ktorý podala Consiglio di Stato za neprípustný, keby bolo zjavné, že požadovaný výklad práva Spoločenstva nemá žiadnu súvislosť s realitou alebo predmetom sporu vo veci samej. [27] Muselo by teda byť overené, že talianske právo v takých prípadoch, akým je aj tento prípad, nevychádza z práva Spoločenstva, čiže otázky položené Súdnemu dvoru na účely výkladu práva Spoločenstva by sa museli zamietnuť ako neprípustné z dôvodu irelevantnosti na účely rozhodnutia. [28]

34. V tomto prípade to však vôbec nenastalo. Consiglio di Stato v uznesení o návrhu na začatie prejudiciálneho konania uvádza, že hlava I zákona č. 287/1990 odkazujúca na právo Spoločenstva je rozhodujúca na účely

25 — Súvislosť medzi článkom 81 ES (predtým článok 85 Zmluvy ES) a otázkou pripísania zodpovednosti je osobitne jasná v rozsudkoch z 28. marca 1984, CRAM a Rheinzink/Komisia, 29/83 a 30/83, Zb. s. 1679, bod 9, a zo 7. januára 2004, Aalborg Portland a i./Komisia, C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-231/00 P, C-217/00 P a C-219/00 P, Zb. s. I-123, bod 59.

26 — Rozsudky CRAM a Rheinzink/Komisia, už citovaný v poznámke pod čiarou 25, bod 9, a z 8. júla1999, Komisia/Enic Partecipazioni, C-49/92 P, Zb. s. I-4125, bod 145.

27 — Ustálená judikatúra, pozri rozsudky Bosman, už citovaný v poznámke pod čiarou 24, body 59 a 61; z 10. januára 2006, IATA a ELFAA, C-344/04, Zb. s. I-403, bod 24; Asnef-Equifax, už citovaný v poznámke pod čiarou 24, bod 17, a Confederación Española de Empresarios de Estaciones de Servicio, už citovaný v poznámke pod čiarou 17, bod 17.

28 — Pozri tiež v rovnakom zmysle rozsudky Dzodzi, už citovaný v poznámke pod čiarou 17, bod 40, Gmurzynska-Bscher, už citovaný v poznámke pod čiarou 17, bod 23; Leur-Bloem, už citovaný v poznámke pod čiarou 17, bod 26; Giloy, už citovaný v poznámke pod čiarou 17, bod 22, a Kofisa Italia, už citovaný v poznámke pod čiarou 17, bod 22.

rozhodnutia sporu v konaní vo veci samej. [29] V súvislosti s prejudiciálnym konaním je pre Súdny dvor záväzné len toto konštatovanie týkajúce sa vnútroštátneho právneho rámca.

35. Ako už bolo uvedené, nie je úlohou Súdneho dvora vyjadrovať sa v rámci prejudiciálneho konania k výkladu vnútroštátnych ustanovení ani posúdiť, či je výklad, ktorý podáva vnútroštátny súd, správny. [30] V takých prípadoch, akým je tento, môže iba vnútroštátny súd určiť presný dosah odkazu uvedeného vo vnútroštátnom práve na právo Spoločenstva; Súdny dvor nemôže pri rozhodovaní o prejudiciálnych otázkach, ktoré mu položil vnútroštátny súd, zohľadniť všeobecný systém ustanovení vnútroštátneho práva, ktoré pri odkaze na právo Spoločenstva určujú rozsah tohto odkazu. [31]

36. Prvý dôvod neprípustnosti, ktorý uplatnila Komisia, preto nie je dôvodný.

b) Druhý dôvod neprípustnosti: neexistencia nepodmienečného a záväzného odkazu na právo Spoločenstva

37. Druhým dôvodom neprípustnosti Komisia tvrdí, že aj keby bol odkaz na právo Spoločenstva uvedený v článku 1 ods. 4 zákona č. 287/1990 uplatniteľný, nebol by priamy a nepodmienečný; okrem toho výklad práva Spoločenstva Súdnym dvorom by nebol pre vnútroštátny súd záväzný. Rovnako ako vo veci Kleinwort Benson [32] by bol preto návrh na začatie prejudiciálneho konania v tomto prípade neprípustný.

38. Ani tento argument ma nepresvedčil.

39. Aj z hľadiska rozsudku Kleinwort Benson je totiž rozhodujúce, či vnútroštátny zákonodarca rozlišuje medzi čisto vnútroštátnymi situáciami a situáciami týkajúcimi sa práva Spoločenstva, alebo má v úmysle zaobchádzať s oboma druhmi situácií rovnako, a preto pri oboch vychádza z práva Spoločenstva. [33] V tejto súvislosti je irelevantné,

29 — V priebehu ústnej časti konania Philip Morris „ad integrandum“ (na doplnenie) odkázal na rozsudok č. 1189, ktorý vyhlásila Consiglio di Stato 2. marca 2001 (najmä na bod 4.4 a nasl.), podľa ktorého vnútroštátny súd vychádza na účely režimu sankcií z práva Spoločenstva, ako aj z judikatúry Súdneho dvora.

30 — Rozsudky z 3. októbra 2000, Corsten, C-58/98, Zb. s. I-7919, bod 24; z 29. apríla 2004, Orfanopoulos a Oliveri, C-482/01 a C-493/01, Zb. s. I-5257, bod 42, a z 12. januára 2006, Turm-und Sportunion Waldburg, C-246/04, Zb. s. I-589, bod 21.

31 — Rozsudky Dzodzi, už citovaný v poznámke pod čiarou 17, body 41 a 42, a Leur-Bloem, už citovaný v poznámke pod čiarou 17, bod 33.

32 — Rozsudok z 28. marca 1995, Kleinwort Benson, C-346/93, Zb. s. I-615.

33 — Pozri v tomto zmysle úvahy týkajúce sa veci Kleinwort Benson uvedené v neskorších rozsudkoch najmä Leur-Bloem, už citovaný v poznámke pod čiarou 17, body 29 až 31; Giloy, už citovaný v poznámke pod čiarou 17, body 25 až 27, a Confederación Española de Empresarios de Estaciones de Servicio, už citovaný v poznámke pod čiarou 17, body 21 a 22. Rozsudok Poseidon Chartering, už citovaný v poznámke pod čiarou 17, bod 17, sa opiera o rovnaké úvahy.

či vnútroštátna právna úprava odkazuje na právo Spoločenstva výslovne alebo len implicitne; dôležité je *obsahové smerovanie* k právu Spoločenstva. [34]

40. Zdá sa, že taliansky zákonodarca nerobí žiadny rozdiel medzi čisto vnútroštátnymi situáciami a situáciami týkajúcimi sa práva Spoločenstva. V oboch prípadoch sa skôr uplatní odkaz na právo Spoločenstva v zmysle článku 1 ods. 4 zákona č. 287/1990. Už táto okolnosť nasvedčuje prípustnosti prejudiciálnych otázok, ktoré položila Consiglio di Stato, v zmysle rozsudku Dzodzi vrátane rozsudku Kleinwort Benson.

41. Napokon, na rozdiel od toho, čo tvrdí Komisia, nie je tento prípad vôbec porovnateľný s vecou Kleinwort Benson.

42. Na jednej strane sa v rozsudku Kleinwort Benson vnútroštátny zákonodarca obmedzil na čiastočné prebratie práva Spoločenstva ako vzoru (išlo o Bruselský dohovor) a reprodukoval iba čiastočne jeho pojmy. Vnútroštátna právna úprava sa inšpirovala právom Spoločenstva, ale neobsahovala žiadny priamy a bezpodmienečný odkaz naň, naopak stanovovala výslovne možnosť vykonať zmeny „určené na stanovenie odchýlok“. [35]

43. Nič podobné v tomto prípade vzhľadom na článok 1 ods. 4 zákona č. 287/1990 nenastalo. Toto ustanovenie naopak obsahuje výslovný odkaz na „zásady právneho poriadku Spoločenstva v oblasti hospodárskej súťaže“. Ani zo znenia tohto ustanovenia, ani z návrhu na začatie prejudiciálneho konania, ani zo spisu však nevyplýva, že by tento odkaz na právo Spoločenstva podliehal nejakej podmienke.

44. Na druhej strane museli vnútroštátne súdy na základe vnútroštátnych ustanovení uplatniteľných vo veci Kleinwort Benson v prípade vnútroštátnych situácií iba „prihliadať“ na judikatúru Súdneho dvora bez toho, aby ňou boli viazaní. [36]

34 — V tomto zmysle je osobitne významný rozsudok BIAO, už citovaný v poznámke pod čiarou 17, body 92 a 93.

35 — Rozsudok Keinwort Benson, už citovaný v poznámke pod čiarou 32, body 9 a 10, ako aj 16 až 18. Súdny dvor zdôrazňuje tieto hľadiská rozsudku Kleinwort Benson aj následne, napríklad v rozsudkoch Leur-Bloem, už citovaný v poznámke pod čiarou 17, bod 29; Giloy, už citovaný v poznámke pod čiarou 17, bod 25; Kofisa Italia, už citovaný v poznámke pod čiarou 17, bod 30; BIAO, už citovaný v poznámke pod čiarou 17, bod 93, a Confederación Española de Empresarios de Estaciones de Servicio, už citovaný v poznámke pod čiarou 17, bod 21.

36 — Rozsudok Keinwort Benson, už citovaný v poznámke pod čiarou 32, body 10 a 20 až 23. Súdny dvor zdôrazňuje tieto hľadiská rozsudku Kleinwort Benson aj neskôr, napríklad v rozsudkoch Leur-Bloem, už citovaný v poznámke pod čiarou 17, bod 29, a Giloy, už citovaný v poznámke pod čiarou 17, bod 25.

45. Na rozdiel od názoru Komisie v tomto prípade nemožno hovoriť o takejto neexistencii záväzku pre vnútroštátne súdy: výklad ustanovení uvedených v hlave I zákona č. 287/1990 „sa vykonáva na základe zásad právneho poriadku Európskeho spoločenstva v oblasti hospodárskej súťaže“ (článok 1 ods. 4 zákona č. 287/1990). Ani zo znenia tohto ustanovenia, ani z návrhu na začatie prejudiciálneho konania, ani zo spisu nevyplýva, že v rámci tohto výkladu nie je judikatúra Súdneho dvora záväzná. [37]

46. Sama Komisia nepredložila nijaký dôkaz na podporu svojho tvrdenia, podľa ktorého je na jednej strane právo Spoločenstva pre tých, ktorí v Taliansku uplatňujú zákon, iba jedným z mnohých prvkov pri výklade príslušných vnútroštátnych právnych predpisov bez toho, aby bolo rozhodujúce, a na druhej strane nie sú podľa Komisie talianske súdy zákonom viazané prebrať do vnútroštátneho právneho poriadku judikatúru Súdneho dvora. Všetci ostatní účastníci konania v priebehu ústnej časti konania zdôraznili, že talianske súdy sú v takom prípade, akým je skúmaný prípad, viazaní judikatúrou Súdneho dvora.

47. V každom prípade by malo byť rozhodujúce, či odpoveď na prejudiciálnu otázku *môže byť* vnútroštátnemu súdu *užitočná*. Prejudiciálne konanie je totiž podľa článku 234 ES nástrojom súdnej spolupráce, vďaka ktorému Súdny dvor poskytuje vnútroštátnym súdom výklad práva Spoločenstva, ktorý môže byť pre nich užitočný pri posudzovaní účinkov príslušného ustanovenia vnútroštátneho práva v rámci sporu, o ktorom majú rozhodnúť. [38] Vnútroštátny súd má, pokiaľ ide o túto užitočnosť, právomoc voľnej úvahy. [39]

48. Na základe vyššie uvedených úvah je aj druhý dôvod neprípustnosti, ktorý uplatnila Komisia, nedôvodný.

c) Tretí dôvod neprípustnosti: neexistencia záujmu na výklade práva Spoločenstva

49. Tretím dôvodom neprípustnosti Komisia uvádza, že v tomto prípade na rozdiel od vecí Bronner [40] a Asnef-Equifax [41] neexistuje nijaký záujem na výklade práva Spoločenstva, keďže sa už od začiatku nemôže použiť súbežne s vnútroštátnym právom.

37 — Za podobných okolností Súdny dvor odmietol porovnanie s vecou Kleinwort Benson. Napríklad v rozsudkoch Kofisa Italia, už citovaný v poznámke pod čiarou 17, bod 31, a Poseidon Chartering, už citovaný v poznámke pod čiarou 17, bod 18.

38 — Rozsudok Salzmann, už citovaný v poznámke pod čiarou 18, bod 28, a rozsudok zo 4. decembra 2003, EVN a Wienstrom, C-448/01, Zb. s. I-14527, bod 77.

39 — V tomto zmysle pozri ustálenú judikatúru týkajúcu sa relevantnosti prejudiciálnych otázok na účely rozhodnutia, okrem iných rozsudky Bosman, už citovaný v poznámke pod čiarou 24, bod 59; EVN a Wienstrom, už citovaný v poznámke pod čiarou 38, bod 74; Asnef-Equifax, už citovaný v poznámke pod čiarou 24, bod 15, a Confederación Española de Empresarios de Estaciones de Servicio, už citovaný v poznámke pod čiarou 17, bod 16.

40 — Rozsudok z 26. novembra 1998, Bronner, C-7/97, Zb. s. I-7791.

41 — Pozri rozsudok už citovaný v poznámke pod čiarou 24.

50. Ani tento argument nie je presvedčivý. Komisia neprihliada na to, že rozsudok Dzodzi sa neobmedzuje iba na tie prípady, v ktorých môže byť právo Spoločenstva a vnútroštátne právo prípadne súčasne relevantné.

51. Právo hospodárskej súťaže je typické tým, že nezriedka sa na tú istú situáciu môžu súčasne vzťahovať vnútroštátne ustanovenia aj ustanovenia práva Spoločenstva. [42] Tento prípad nastane vždy vtedy, keď sa príslušné rámce pôsobnosti vnútroštátneho práva a práva Spoločenstva v oblasti kartelov prelínajú, a teda vtedy, keď dohody medzi podnikmi spadajú nielen pod vnútroštátne právo hospodárskej súťaže, ale aj pod článok 81 ES najmä preto, že môžu ovplyvniť obchod medzi členskými štátmi v zmysle tohto ustanovenia. Už pred nadobudnutím účinnosti nariadenia č. 1/2003 bol v takých prípadoch záujem o jednotný výklad a uplatňovanie práva Spoločenstva osobitne zrejmý. [43]

52. Z toho však vôbec nevyplýva, že iba v prípade súčasného použitia ustanovení vnútroštátneho práva a práva Spoločenstva existuje záujem na odpovedi na prejudiciálne otázky v zmysle rozsudku Dzodzi. Práve naopak, tento rozsudok sa až doposiaľ týkal najmä prípadov, v ktorých sa ani nezachádzalo do pôsobnosti práva Spoločenstva ako takého, a teda súčasné uplatnenie práva Spoločenstva a vnútroštátneho práva nemohlo vôbec prichádzať do úvahy. [44]

53. Aj v práve v oblasti hospodárskej súťaže sa záujem na jednotnom výklade a uplatňovaní práva Spoločenstva neobmedzuje len na tie prípady, v ktorých sa právo Spoločenstva a vnútroštátne právo uplatňujú súčasne, keďže sa uplatňujú rámce pôsobnosti oboch. Naopak, zákonodarstvo mnohých členských štátov vychádza *aj v prípadoch čisto vnútroštátneho významu*, ktoré spadajú výlučne do rámca pôsobnosti vnútroštátneho práva v oblasti hospodárskej súťaže, z príslušných ustanovení práva Spoločenstva tak, že sa tu *uplatňuje nepriamo*. Táto tendencia sa dala pozorovať nielen od nadobudnutia účinnosti nariadenia č. 1/2003, ktoré sa na skúmaný prípad ešte nevzťahuje. Ustanovenia talianskeho práva v oblasti hospodárskej súťaže, ktoré sú predmetom tohto preskúmania,

42 — Rozsudok z 13. februára 1969, Walt Wilhelm, 14/68, Zb. s. 1, bod 3; v rovnakom zmysle pozri rozsudky z 10. júla 1980, Giry a Guerlain, 253/78 a 1/79 až 3/79, Zb. s. 2327, bod 15; zo 16. júla 1992, Asociación Española de Banca Privada a i., C-67/91, Zb. s. I-4785, bod 11; Bronner, už citovaný v poznámke pod čiarou 40, bod 19, a Asnef-Equifax, už citovaný v poznámke pod čiarou 24, bod 20.

43 — Od nadobudnutia účinnosti nariadenia č. 1/2003 je práve výslovne zakázané, aby orgány hospodárskej súťaže členských štátov alebo vnútroštátne súdy uplatňovali iba vnútroštátne súťažné právo, ak prípad spadá zároveň aj do pôsobnosti článku 81 ES. Odteraz teda podľa nariadenia č. 1/2003 sa na také prípady musí uplatniť zároveň s vnútroštátnym právom v oblasti hospodárskej súťaže aj článok 81 ES (článok 3 ods. 1 nariadenia) s prihliadnutím na prednosť práva Spoločenstva (pozri v tomto zmysle článok 3 ods. 2 prvú vetu nariadenia).

44 — To jasne vyplýva najmä z rozsudkov ako Leur-Bloem, už citovaný v poznámke pod čiarou 17, bod 27; Giloy, už citovaný v poznámke pod čiarou 17, bod 23; BIAO, už citovaný v poznámke pod čiarou 17, bod 90; Feron, už citovaný v poznámke pod čiarou 17, bod 10, a Poseidon Chartering, už citovaný v poznámke pod čiarou 17, bod 17, a tiež z rozsudku Andersen a Jensen, už citovaný v poznámke pod čiarou 18, body 16 a 19.

vydané už v roku 1990 skutočne preukazujú, že pokiaľ ide o obsah, už oveľa skôr sa používalo takéto smerovanie na právo Spoločenstva.

54. Bez ohľadu na to, či sa právo Spoločenstva v oblasti hospodárskej súťaže uplatňuje *súbežne s* vnútroštátnym právom v oblasti hospodárskej súťaže, alebo je *nepriamo* relevantné pre čisto vnútroštátne právne situácie iba prostredníctvom odkazu uvedeného vo vnútroštátnom právnom predpise o hospodárskej súťaži, malo by sa vykladať a uplatňovať jednotne, aby bola zabezpečená čo najširšia právna istota a podobné podmienky hospodárskej súťaže všetkým hospodárskym subjektom, na ktorých sa priamo alebo nepriamo uplatňuje právo Spoločenstva. Zabezpečenie tohto výsledku v prípadoch, ktoré patria do právnej úpravy v oblasti hospodárskej súťaže, je jedným z hlavných cieľov prejudiciálnych konaní v zmysle článku 234 ES.

55. V dôsledku toho Súdny dvor v prípadoch, ktoré patria do právnej úpravy v oblasti hospodárskej súťaže považuje za prípustné návrhy na začatie prejudiciálneho konania nielen vtedy, ak sa javí možné súbežné uplatňovanie práva Spoločenstva v oblasti hospodárskej súťaže a vnútroštátneho práva v oblasti hospodárskej súťaže,[45] ale aj vtedy, ak sa uplatní iba vnútroštátne právo a právna úprava Spoločenstva v oblasti hospodárskej súťaže nadobudne význam iba nepriamo pomocou odkazu uvedeného vo vnútroštátnom právnom predpise.[46]

56. Ani tretí dôvod neprípustnosti, ktorý uplatnila Komisia, preto nie je dôvodný.

d) Štvrtý dôvod neprípustnosti: neexistencia príkazov v práve Spoločenstva

57. Štvrtý a posledný dôvod neprípustnosti, ktorý uviedla Komisia, je založený na článku 5 nariadenia č. 1/2003, presnejšie na jeho štvrtej zarážke. Z tohto ustanovenia vyplýva, že vnútroštátne orgány na zabezpečenie hospodárskej súťaže v konaniach o protisúťažnom správaní *uplatňujú iba sankcie uvedené vo svojich príslušných vnútroštátnych predpisoch,* a to tiež vtedy, ak uplatňujú právo Spoločenstva (článok 81 ES). Z toho Komisia vyvodzuje, že právo Spoločenstva nestanovuje pre taký prípad, akým je skúmaný prípad, v ktorom ide iba o „pripísanie sankcie“, žiadny príkaz. Preto neexistuje nijaký záujem na jeho výklade.

45 — Rozsudky Bronner, už citovaný v poznámke pod čiarou 40, body 18 až 20, a Asnef-Equifax, už citovaný v poznámke pod čiarou 24, body 19 až 21.

46 — Rozsudok Confederación Española de Empresarios de Estaciones de Servicio, už citovaný v poznámke pod čiarou 17, pozri najmä body 19 až 22.

58. Takéto hľadisko nie je presvedčivé. Ako už totiž bolo uvedené,[47] vôbec nie je samozrejmé, že pripísanie zodpovednosti za protisúťažné správanie sa v prípadoch nástupníctva podnikov musí zaradiť len do pôsobnosti *sankčných ustanovení*, ani že sa musí posudzovať úplne oddelene od *hmotnoprávnych predpisov v oblasti hospodárskej súťaže*.

59. V tejto súvislosti nejde len o otázku, či sa môžu uplatniť trestné alebo správne sankcie a či tieto sankcie prípadne môžu byť uložené fyzickým osobám, akými sú konatelia podnikov, ktoré sa zúčastnili na karteli. Ide skôr o objasnenie, či podnik môže byť vyhlásený za zodpovedný za protisúťažné správanie, ktorého sa dopustil v určitom období iný podnik. Na rozdiel od toho, čo tvrdí Komisia, sa tento problém neobmedzuje len na „pripísanie sankcie“, ale skôr *na pripísanie zodpovednosti za protisúťažné správanie* vo svojom súhrne. V dôsledku toho Súdny dvor neposudzuje túto otázku len v súvislosti so sankčnými ustanoveniami, ale aj s ustanoveniami hmotného práva uvedenými v článku 81 ES.[48]

60. Štvrtá zarážka článku 5 nariadenia č. 1/2003 však iba naznačuje *sankčné ustanovenia*, ktoré môže vnútroštátny orgán uplatniť v konaní v oblasti hospodárskej súťaže, v ktorého veci koná. V dôsledku toho z tohto ustanovenia nevyplýva žiadne jasné naznačenie odpovede na otázku, ktorá je teraz podstatná, týkajúcu sa *pripísania zodpovednosti za protisúťažné správanie* v prípade nástupníctva podnikov.

61. Aj štvrtý dôvod neprípustnosti, ktorý uplatnila Komisia teda treba zamietnuť.

3. Záverečné pripomienky k prípustnosti

62. Len pre úplnosť je ešte potrebné poznamenať, že ani z rozsudku Ynos[49] nevyplýva nič, čo by bránilo uplatňovaniu rozsudku Dzodzi v tomto prípade.

63. Vo veci Ynos sa Súdny dvor od rozsudku Dzodzi neodchýlil. Skôr v ňom poprel svoju právomoc odpovedať na prejudiciálnu otázku, pretože skutkové okolnosti, ktoré boli predmetom uvedeného konania, nastali ešte pred vstupom dotknutého členského štátu do Európskej únie, a prejudiciálna otázka

47 — Pozri v tejto súvislosti úvahy k prvému dôvodu neprípustnosti, ktorý uplatnila Komisia, najmä bod 31 týchto návrhov.

48 — Pozri ešte bod 31 týchto návrhov, ako aj rozsudky už CRAM a Rheinzink/Komisia, už citovaný v poznámke pod čiarou 25, bod 9, a Aalborg Portland a i./Komisia, už citovaný v poznámke pod čiarou 25, bod 59.

49 — Rozsudok z 10. januára 2006, Ynos, C-302/04, Zb. s. I-371.

teda *bola položená mimo rámca časovej pôsobnosti práva Spoločenstva*. [50] Súdny dvor má právomoc na výklad práva Spoločenstva, pokiaľ ide o jeho uplatňovanie v novom členskom štáte výlučne odo dňa pristúpenia tohto štátu k Európskej únii. [51]

4. Predbežný záver

64. Na základe vyššie uvedeného som dospela k záveru, že návrh na začatie prejudiciálneho konania je prípustný.

B — *Posúdenie podstaty prejudiciálnych otázok*

65. Dvomi otázkami sa vnútroštátny súd v podstate pýta, na základe akých okolností umožňuje právo Spoločenstva pripísať zodpovednosť za protisúťažné správanie nástupcovi na trhu toho, kto bol účastníkom kartelu [52] (prvá otázka) a či úrady na zabezpečenie hospodárskej súťaže majú v rámci tohto pripísania zodpovednosti prípadne právomoc voľnej úvahy (druhá otázka).

66. Riešenie sporu vo veci samej závisí na okolnosti, či Autorità Garante správne pripísal ETI zodpovednosť za účasť AAMS na karteli, alebo či mali byť naopak AAMS a ETI vyhlásení za zodpovedných samostatne a len pokiaľ ide o dĺžku účasti každého z nich na karteli. Talianska vláda sa vyjadrila za pripísanie zodpovednosti ETI, avšak ETI, ako aj Philip Morris a Komisia vyjadrujú opačné stanovisko.

1. Kritériá pripísania zodpovednosti za protisúťažné správanie (prvá otázka)

67. Prvá otázka, ktorú položila Consiglio di Stato, sa týka kritérií pripísania zodpovednosti za protisúťažné správanie v prípade nástupníctva podnikov.

68. Hlavný problém pripísania zodpovednosti za protisúťažné správanie má korene v skutočnosti, že adresáti právnych predpisov v oblasti hospodárskej súťaže a adresáti rozhodnutí úradov na zabezpečenie hospodárskej súťaže nie sú nevyhnutne totožní.

50 — Rozsudok Ynos, už citovaný v poznámke pod čiarou 49, bod 37.

51 — Rozsudok Ynos, už citovaný 49, bod 36.

52 — Problém súvisiaci s pripísaním zodpovednosti za protisúťažné správanie v rámci skupiny spoločností, ako napríklad medzi dcérskou a materskou spoločnosťou nie je predmetom tohto konania, a preto sa ním podrobne ďalej nezaoberám. Tohto prípadu sa netýka ani otázka, či a na základe akých okolností musí nástupca na trhu zodpovedať za dlhy vzniknuté pokutou, ktorá bola uložená ešte jeho predchodcovi.

69. Právne predpisy v oblasti hospodárskej súťaže sa totiž obracajú na *podniky* a bez ohľadu na ich organizáciu a právnu formu sa na ne priamo vzťahujú, rozhodnutia úradov na zabezpečenie hospodárskej súťaže, ktorých cieľom je zabrániť porušovaniu právnych predpisov v oblasti hospodárskej súťaže, sa môžu vzťahovať iba na *osoby*, a to aj preto, že tieto rozhodnutia musia byť prípadne vykonané. [53] Preto sa vo všetkých prípadoch, v ktorých úrad na zabezpečenie hospodárskej súťaže potrestá protisúťažné správanie, kladie otázka týkajúca sa pripísania zodpovednosti konkrétnej osoby za takéto porušenie. [54]

a) Osobná zodpovednosť a hospodárska kontinuita

70. Pri voľbe kritérií pripísania zodpovednosti je potrebné prihliadať na sankčný charakter prijatého opatrenia a aj na jeho dôvod a cieľ: opatrenia slúžia na účinné vykonávanie právnych predpisov v oblasti hospodárskej súťaže s cieľom zabezpečiť jej nenarušenie [článok 3 ods. 1 písm. g) ES]; preto musia tieto opatrenia odradiť hospodárske subjekty od protisúťažného správania. [55]

— Zásada osobnej zodpovednosti

71. Zo sankčného charakteru opatrení prijatých úradmi na zabezpečenie hospodárskej súťaže na účely potrestania protisúťažného správania, najmä z pokút, vyplýva, že ide o oblasť prinajmenšom podobnú trestnému právu. Rozhodujúca pre pripísanie zodpovednosti za protisúťažné správanie je preto *zásada osobnej zodpovednosti*, [56] ktorá vychádza zo zásady právneho štátu a zo zásady zavinenia. [57] Osobná zodpovednosť znamená, že zodpovednosť za protisúťažné správanie sa v zásade musí pripísať tým fyzickým alebo právnickým osobám, ktoré

53 — Podľa článku 256 ods. 1 ES sú rozhodnutia Rady alebo Komisie, ktoré ukladajú peňažný záväzok iným osobám ako štátom, vykonateľné. Kým v nemeckom znení Zmluvy chýba jasný odkaz, z mnohých iných jazykových znení vyplýva, že musí ísť o vykonateľný charakter rozhodnutí vyhlásených voči fyzickým alebo právnickým osobám; pozri napríklad „personnes“ vo francúzštine, „persone“ v taliančine, „persons“ v angličtine, „pessoas“ v portugalčine, „personas“ v španielčine, ako je to tiež osobitne jasné v holandskom znení „natuurlijke of rechtspersonen“.

54 — V tejto súvislosti je veľmi významný rozsudok zo 17. decembra 1991, Enichem Anic/Komisia, T-6/89, Zb. s. II-1623, bod 236, v rovnakom zmysle rozsudok Aalborg Portland a i./Komisia, už citovaný v poznámke pod čiarou 25, bod 60.

55 — V tejto súvislosti pozri rozsudok z 15. júla 1970, ACF Chemiefarma/Komisia (41/69, Zb. s. 661, bod 173), podľa ktorého je účelom sankcií za protisúťažné správanie „potláčanie protiprávneho správania rovnako ako bránenie jeho opakovaniu“; pozri tiež rozsudok zo 7. júna 2007, Britannia Alloys & Chemicals/Komisia, C-76/06 P, Zb. s. I-4405, bod 22. Pokiaľ ide o cieľ predchádzania budúcim porušovaniam pomocou odstrašenia, pozri okrem iných rozsudky z 29. júna 2006, Showa Denko/Komisia, C-289/04 P, Zb. s. I-5859, bod 61, a SGL Carbon/Komisia, C-308/04 P, Zb. s. I-5977, bod 37.

56 — Rozsudok Komisia/Anic Partecipazioni, už citovaný v poznámke pod čiarou 26, bod 145. Aj vo vnútroštátnych právnych poriadkoch členských štátov je zásada osobnej zodpovednosti spravidla východiskom pre pripísanie zodpovednosti za protisúťažné správanie.

57 — Pozri v tejto súvislosti aj návrhy, ktoré predniesol generálny advokát Ruiz-Jarabo Colomer 11. februára 2003 vo veci Aalborg Portland/Komisia, C-204/00 P (rozsudok zo 7. januára 2004, Zb. s. I-123, I-133), najmä body 63 až 65. Na zásadu zavinenia sa prihliada napríklad aj v článku 23 ods. 2 nariadenia č. 1/2003, podľa ktorého sa trestá pokutou *úmyselné* správanie alebo správanie z *nedbanlivosti*.

riadia podnik, ktorý je účastníkom kartelu. [58] Inými slovami, zodpovedá subjekt práva tohto podniku.

72. Zameraním na osobnú zodpovednosť sa spravidla prispieva k účinnému vykonávaniu právnych predpisov v oblasti hospodárskej súťaže a zároveň sa osobe, ktorá riadi podnik, tiež pripisuje rozhodujúci vplyv na podnik na trhu; táto osoba, ktorá riadi podnik pod tlakom uložených sankcií, musí nanovo zorganizovať svoje správanie tak, aby podnik v budúcnosti postupoval v súlade s pravidlami hospodárskej súťaže. Sankcia zároveň plní všeobecnú preventívnu funkciu, keďže aj iné hospodárske subjekty odrádza od protisúťažného správania.

73. Reorganizácie, prevody podnikov a iné zmeny môžu samozrejme spôsobiť, že osoba, ktorá v okamihu, keď bola udelená sankcia za protisúťažné správanie, vedie podnik, ktorý je účastníkom kartelu, nie je rovnaká ako osoba, ktorá riadila podnik v čase, keď porušenie nastalo. Zo zásady osobnej zodpovednosti teda vyplýva, že zodpovednosť za protisúťažné správanie sa musí v zásade pripísať fyzickej alebo právnickej osobe, ktorá bola zodpovedná za riadenie podniku v okamihu porušenia (*pôvodná osoba zodpovedná za riadenie*), aj keď v okamihu rozhodnutia úradu na zabezpečenie hospodárskej súťaže je zodpovednou za riadenie podniku iná osoba (*nová osoba zodpovedná za riadenie*); [59] pokiaľ podnik pokračoval v porušovaní aj počas riadenia novej osoby zodpovednej za riadenie, zodpovednosť za protisúťažné správanie sa musí pripísať novej osobe zodpovednej za riadenie len od okamihu, keď prevzala zodpovednosť za podnik. [60]

— Riziká príliš formalistického uplatňovania zásady osobnej zodpovednosti

74. Keď však už pôvodná osoba zodpovedná za riadenie podniku neexistuje alebo nevykonáva žiadnu významnú hospodársku činnosť, hrozí nebezpečenstvo, že sankcia za protisúťažné správanie bude neúčinná. Príliš formalistické uplatňovanie zásady osobnej zodpovednosti by teda mohlo spôsobiť, že zmysel a účel sankcií za protisúťažné správanie, najmä účinné vykonávanie právnych predpisov v oblasti hospodárskej súťaže sa obíde. [61] Okrem toho by mali osoby zodpovedné za riadenie podnikov motiváciu zbaviť

58 — Pozri v tomto zmysle rozsudky zo 16. novembra 2000, KNP BT/Komisia, C-248/98 P, Zb. s. I-9641, bod 71; Cascades/Komisia, C-279/98 P, Zb. s. I-9693, bod 78; Stora Kopparbergs Bergslags/Komisia, C-286/98 P, Zb. s. I-9925, bod 37, a SCA Holding/Komisia, C-297/98 P, Zb. s. I-10101, bod 27; pozri tiež rozsudok Súdu prvého stupňa zo 14. mája 1998, SCA Holding/Komisia, T-327/94, Zb. s. II-1373, bod 63.

59 — Pozri v tejto súvislosti judikatúru už citovanú v poznámke pod čiarou 58. V rovnakom zmysle pozri rozsudok Komisia/Anic Partecipazioni, už citovaný v poznámke pod čiarou 26, bod 145.

60 — Pozri najmä rozsudok Cascades/Komisia, už citovaný v poznámke pod čiarou 58, body 77 až 80.

61 — Skutočnosť, že Súdny dvor venuje tejto okolnosti osobitnú pozornosť, vyplýva z rozsudkov CRAM a Rheinzink/Komisia, už citovaný v poznámke pod čiarou 25, bod 9; Komisia/Anic Partecipazioni, už citovaný v poznámke pod čiarou 26, bod 146 posledná veta, a Aalborg Portland a i./Komisia, už citovaný v poznámke pod čiarou 25, bod 59; pozri tiež rozsudky Súdu prvého stupňa z 11. marca 1999, NMH Stahlwerke/Komisia, T-134/94, Zb. s. II-239, bod 127, a z 20. marca 2002, HFB a i./Komisia, T-9/99, Zb. s. II-1487, body 106 a 107.

sa svojej zodpovednosti vo vzťahu k právnym predpisom v oblasti hospodárskej súťaže práve prostredníctvom cielených organizačných zmien.

77. Okrem toho musia byť splnené osobitné podmienky, ktoré odôvodňujú výnimku zo zásady osobnej zodpovednosti. V tejto súvislosti sa v judikatúre vytvorili v podstate dve skupiny judikátov.

— Kritérium hospodárskej kontinuity

78. Po prvé sa kritérium hospodárskej kontinuity uplatňuje v prípade zmien, ktoré sa týkajú iba osoby zodpovednej za riadenie podniku, ktorý sa zúčastnil na karteli a z ktorých vyplýva, že táto osoba zanikla ako právny subjekt. [65] Týmto spôsobom prihliadnutie na hospodársku kontinuitu zabezpečuje, že sa právnické osoby nezbavia svojej zodpovednosti v oblasti hospodárskej súťaže iba zmenou svojej právnej formy alebo označenia. [66] Rovnako to musí platiť pri zlúčení, kde sa pôvodná právnická osoba zodpovedná za riadenie podniku, ktorý sa zúčastnil na karteli, vzdá svojej právnej subjektivity a prenesie ju na druhú právnickú osobu, ktorá sa stáva jej právnym nástupcom.

75. Na účely účinného vykonávania právnych predpisov v oblasti hospodárskej súťaže preto môže byť potrebné, aby sa zodpovednosť za protisúťažné správanie *výnimočne* pripísala nie pôvodnej osobe zodpovednej za riadenie, ale novej osobe zodpovednej za riadenie podniku, ktorý sa zúčastnil na karteli.

76. Na takéto pripísanie zodpovednosti novej osobe zodpovednej za riadenie sa však prihliada výlučne vtedy, ak sa z hospodárskeho hľadiska môže skutočne považovať za nástupcu pôvodnej osoby zodpovednej za riadenie podniku [62], a teda keď riadi podnik, ktorý je účastníkom na karteli [63] (*kritérium hospodárskej kontinuity*). [64]

79. Po druhé sa judikatúra týkajúca sa kritéria hospodárskej kontinuity uplatňuje aj na reštrukturalizácie v rámci skupiny podnikov, kde nemusí nevyhnutne pôvodná právnická osoba zodpovedná za riadenie podniku právne zaniknúť, ale nevykonáva

62 — Pozri v tomto zmysle rozsudok zo 16. decembra 1975, Suiker Unie a i./Komisia, 40/73 až 48/73, 50/73, 54/73 až 56/73, 111/73, 113/73 a 114/73, Zb. s. 1663, bod 84.

63 — Pozri v tomto zmysle rozsudky CRAM a Rheinzink/Komisia, už citovaný v poznámke pod čiarou 25, bod 9, a Aalborg Portland a i./Komisia, už citovaný v poznámke pod čiarou 25, bod 59.

64 — Rozsudok Komisia/Anic Partecipazioni, už citovaný v poznámke pod čiarou 26, bod 145, a Aalborg Portland a i./Komisia, už citovaný v poznámke pod čiarou 25, bod 359.

65 — Rozsudok Komisia/Anic Partecipazioni, už citovaný v poznámke pod čiarou 26, bod 145.

66 — Pozri v tomto zmysle rozsudky CRAM a Rheinzink/Komisia, už citovaný v poznámke pod čiarou 25, bod 9, a Aalborg Portland a i./Komisia, už citovaný v poznámke pod čiarou 25, bod 59.

už žiadnu významnú hospodársku činnosť, a to ani na inom trhu, než je trh dotknutý kartelom.[67] Keď je totiž medzi pôvodnou a novou osobou zodpovednou za riadenie podniku, ktorý sa zúčastnil na karteli, štrukturálna súvislosť,[68] dotknuté osoby by sa mohli vyhnúť zodpovednosti v oblasti hospodárskej súťaže vďaka možnosti právneho usporiadania, ktorú majú, a to bez ohľadu na skutočnosť, či to nastalo úmyselne alebo nie. Týmto spôsobom by sa mohla pôvodná osoba zodpovedná za riadenie podniku po vnútornej reštrukturalizácii zmeniť na „prázdnu nádobu". Sankcia, ktorá by jej bola uložená za porušenie právnych predpisov v oblasti hospodárskej súťaže, by preto bola neúčinná.[69]

hodnoty podniku v dôsledku jeho účasti na karteli[70] a na druhej strane, aby neboli sankcie ako také neúčinné, keďže len nová osoba zodpovedná za riadenie podniku môže konať tak, aby podnik v budúcnosti postupoval v súlade s pravidlami hospodárskej súťaže. Sankcia by nemala podobný účinok, keby bola uložená pôvodnej osobe zodpovednej za riadenie podniku, ktorá už nie je hospodársky činná. Aj všeobecný preventívny a odstrašujúci účinok na iné hospodárske subjekty by bol prinajmenšom nižší.

— Medze uplatňovania kritéria hospodárskej kontinuity

80. Iba pripísaním zodpovednosti za protisúťažné správanie novej osobe zodpovednej za riadenie podniku je možné v uvedených prípadoch zabezpečiť, aby bola na jednej strane zodpovedná tá osoba, ktorá mala výhodu z prípadného zisku a zvýšenia

81. Zásadu osobnej zodpovednosti však nemožno odsunúť v mene hospodárskej kontinuity a prakticky ju premeniť na jej opak. Zásada hospodárskej kontinuity totiž nemôže nahradiť zásadu osobnej zodpovednosti, ale ju iba doplniť v rozsahu, v akom je to potrebné na potrestanie protisúťažného správania spôsobom, ktorý je primeraný zodpovednosti, a účinný a prispieť

67 — Pozri v tomto zmysle rozsudok Aalborg Portland a i./Komisia, už citovaný v poznámke pod čiarou 25, bod 359; neuplatnenie kritéria hospodárskej kontinuity sa zdôrazňuje v prípade „dvoch existujúcich podnikov vykonávajúcich činnosť, pričom jeden z nich jednoducho postúpil druhému určitú časť svojich činností"; rozsudok NMH Stahlwerke/Komisia, už citovaný v poznámke pod čiarou 61, body 127 až 137.

68 — K významu „štrukturálnej súvislosti" pozri rozsudok Aalborg Portland a i./Komisia, už citovaný v poznámke pod čiarou 25, bod 359 v spojení s bodom 344. V uvedenom prípade Súdny dvor rozhodol, že 50 % podiel pôvodnej osoby zodpovednej za riadenie podniku, ktorý sa zúčastnil na karteli na novej osobe zodpovednej za riadenie podniku, je dostatočný na to, aby sa dospelo k záveru, že medzi nimi existuje „štrukturálna súvislosť".

69 — Najmä je potrebné prihliadať na skutočnosť, že pri výpočte pokuty hrá rozhodujúcu úlohu obrat podnikov (pozri napríklad článok 23 ods. 2 nariadenia č. 1/2003). Ak podnik nedosahuje významný obrat, nemožno voči nemu uplatniť žiadnu účinnú pokutu.

70 — Podľa judikatúry patrí zisk, ktorý mohol podnik dosiahnuť na základe svojho protisúťažného správania, medzi faktory, na ktoré sa môže prihliadať pri posudzovaní závažnosti porušenia a prihliadnutie na túto okolnosť má za cieľ zabezpečenie odstrašujúceho charakteru pokuty (pozri rozsudok z 28. júna 2005, Dansk Rørindustri a i./Komisia, C-189/02 P, C-202/02 P, C-205/02 P až C-208/02 P a C-213/02 P, Zb. s. I-5425, body 260 a 292.

tak ku skutočnému vykonávaniu právnych predpisov v oblasti hospodárskej súťaže. V dôsledku toho musí mať použitie kritéria hospodárskej kontinuity výnimočný charakter.

82. To nevylučuje, aby sa mohli nové skupiny judikátov pripojiť k dvom už spomínaným skupinám. [71] Na uplatňovanie kritéria hospodárskej kontinuity sa však stanovujú osobitne prísne medze, pokiaľ sa podnik, ktorý sa zúčastnil na karteli, predá tretej nezávislej osobe a medzi pôvodnou osobou zodpovednou za riadenie podniku a novou osobou neexistuje žiadna štrukturálna súvislosť. V takom prípade sa môže umožniť použitie kritéria hospodárskej kontinuity, čiže aj pripísanie zodpovednosti novej osoby za protisúťažné správanie, iba vtedy, ak bol podnik prevedený *protiprávne*, a teda s úmyslom obísť sankcie stanovené v právnych predpisoch v oblasti hospodárskej súťaže. [72]

83. Keď naopak nedôjde k zneužitiu práva a podnik nadobudla tretia nezávislá osoba za trhových podmienok, nemalo by sa použiť kritérium hospodárskej kontinuity. V takom prípade sa totiž na účely skutočného vykonávania právnych predpisov v oblasti hospodárskej súťaže nevyhnutne nevyžaduje výnimka zo zásady osobnej zodpovednosti. Sankcia za porušenie práva hospodárskej súťaže môže mať spravidla účinok aj voči pôvodnej osobe zodpovednej za riadenie podniku.

84. Navyše v prípade prevodu za trhových podmienok nemá nevyhnutne prospech zo zisku a zo zvýšenia hodnoty podniku z dôvodu jeho účasti na karteli len nová osoba zodpovedná za riadenie podniku. To skôr závisí na zmluvných dohodách medzi predávajúcim a nadobúdateľom, najmä na okolnosti, či sa na účely zníženia ceny prihliadalo na pokuty uložené za protisúťažné správanie.

b) Osobitosti tohto prípadu

85. Hoci Súdny dvor nemá posudzovať aj skutkové okolnosti, ktoré sú predmetom konania vo veci samej, môže však poskytnúť vnútroštátnemu súdu s prihliadnutím na osobitosti týchto skutkových okolností všetky potrebné údaje, ktoré mu môžu uľahčiť riešenie sporu vo veci samej. V tejto súvislosti je potrebné uviesť nasledujúce skutočnosti.

86. Skúmaný prípad sa vyznačuje tým, že taliansky štát pomocou svojho podniku AAMS pôsobil najskôr v dvoch oblastiach, na jednej strane v oblasti hazardných hier

71 — Pozri body 78 a 79 vyššie.

72 — Pozri v tomto zmysle rozsudky Komisia/Anic Partecipazioni, už citovaný v poznámke pod čiarou 26, body 145 a 146 posledná veta, a HFB/Komisia, už citovaný v poznámke pod čiarou 61, bod 107; pozri tiež návrhy, ktoré predniesol generálny advokát Ruiz-Jarabo Colomer vo veci Aalborg Portland/Komisia, už citované v poznámke pod čiarou 57, body 66 a 67.

a lotérií a na druhej strane v oblasti tabaku. Iba jedna z týchto dvoch oblastí, čiže výroba a obchod s tabakom, sa následne previedla zo štátu na jeho verejnoprávnu inštitúciu zriadenú na tento účel, ETI, ktorá pôvodne podliehala kontrole ministerstva hospodárstva a financií, a následne sa zmenila na akciovú spoločnosť a bola privatizovaná.

87. Vykonaním vnútornej reštrukturalizácie sa pristúpilo k prvému kroku, keď dotknuté hospodárske činnosti ostali štátu v oblastiach hazardných hier a tabaku pod záštitou ministerstva hospodárstva a financií a aj pod jeho kontrolou. V druhom kroku sa hospodárske činnosti štátu v oblasti tabaku vyňali zo sféry vplyvu ministerstva hospodárstva a financií a previedli sa do súkromných rúk.

88. Je nepochybné, že verejnoprávna inštitúcia ETI a akciová spoločnosť ETI Spa sa musia považovať za *hospodárskych nástupcov* AAMS v oblasti výroby a obchodu s tabakom. Tomu nasvedčuje nielen formálny prevod činností na ETI a postavenie ETI ako nástupcu AAMS vo všetkých aktívnych a pasívnych vzťahoch, ako aj v právach a majetku.[73] Aj z hľadiska hospodárskej činnosti ETI prevzala na základe dostupných informácií v celom rozsahu úlohu AAMS, vrátane účasti na karteli so spoločnosťou Philip Morris.

89. Samotná okolnosť, že ETI naďalej riadi podnikateľské činnosti AAMS v oblasti výroby a obchodu s tabakom, a tým je splnené kritérium hospodárskej kontinuity, však nestačí na to, aby sa mohla pripísať ETI zodpovednosť za protisúťažné správanie AAMS a vylúčiť zásada osobnej zodpovednosti, keďže ako už bolo uvedené,[74] kritérium hospodárskej kontinuity nemôže nahradiť kritérium osobnej zodpovednosti, ale ho iba doplniť v rozsahu, v akom je to potrebné na potrestanie protisúťažného správania spôsobom, ktorý je primeraný zodpovednosti, a účinný a prispieť tak k účinnému vykonávaniu právnych predpisov v oblasti hospodárskej súťaže.

90. Takáto potreba nie je v prípade, akým je skúmaný prípad, zrejmá.

73 — Legislatívny dekrét č. 283/1998; pozri bod 10 vyššie.
74 — Pozri bod 81 vyššie.

— Pokračovanie hospodárskej činnosti AAMS

91. V prvom rade je potrebné vziať do úvahy, že na ETI sa nepreviedla hospodárska činnosť AAMS v celom rozsahu, ale podľa údajov, ktoré poskytol vnútroštátny súd AAMS naďalej existuje ako samostatný hospodársky subjekt s významnými činnosťami v oblasti hazardných hier a lotérií. Tento skúmaný prípad preto nie je porovnateľný s prípadom, kde už pôvodná osoba zodpovedná za riadenie podniku, ktorý sa zúčastnil na karteli, zanikla ako právny subjekt alebo aspoň nezastáva žiadnu významnú úlohu ako hospodársky subjekt. [75]

92. V dôsledku toho si zmysel a účel sankcií nevyžadujú, aby sa sankcia uložila ETI namiesto AAMS. Sankcia uložená AAMS ako pôvodnej osobe zodpovednej za riadenie podniku ešte môže mať špecifický preventívny účinok, a tak môže prispieť k účinnému vykonávaniu právnych predpisov v oblasti hospodárskej súťaže. AAMS je totiž aj naďalej účastníkom hospodárstva a prostredníctvom sankcie môže byť zaviazaný, aby v budúcnosti postupoval v súlade s pravidlami hospodárskej súťaže.

93. Je pravda, že pokuta, ktorú by mal AAMS ako štátny podnik platiť, by bola znovu príjmom štátneho rozpočtu, ale finančná a účtovná nezávislosť AAMS vedie k úvahe, že sankcia môže mať aj tak účinok na individuálne správanie AAMS na trhu. [76]

94. Ani skutočnosť, že sám AAMS už nevykonáva hospodársku činnosť v oblasti tabaku nebráni tomu, aby sa mu pripísala zodpovednosť za protisúťažné správanie na základe zásady osobnej zodpovednosti. [77] Pokuta, ktorú zaplatí, ešte môže v každom prípade vyvolať všeobecný preventívny účinok s tým, že od toho okamihu budú podniky pôsobiace v tejto hospodárskej oblasti postupovať v súlade s právnymi predpismi v oblasti hospodárskej súťaže a odradí ich to od protisúťažného správania.

75 — V tejto súvislosti pozri body 78 a 79 týchto návrhov.

76 — Pozri bod 9 vyššie. V priebehu ústnej časti konania zástupca talianskej vlády v tejto súvislosti spresnil, že rozpočet AAMS je oddelený od rozpočtu ministerstva hospodárstva a financií.

77 — V tejto súvislosti pozri vec Komisia/Anic Partecipazioni (rozsudok už citovaný v poznámke pod čiarou 26), bod 145, v ktorej sa Anic stiahla z hospodárskej oblasti dotknutej kartelom a napriek tomu bola vyhlásená za zodpovednú na základe zásady osobnej zodpovednosti; táto zásada bola ďalej spresnená v nasledujúcom rozsudku Aalborg Portland a i./Komisia (už citovaný v poznámke pod čiarou 25), v bode 359, v ktorom sa vec Komisia/Anic Partecipazioni opisuje ako prípad „dvoch existujúcich podnikov vykonávajúcich činnosť, pričom jeden z nich jednoducho postúpil druhému *určitú časť svojich činností*“ (kurzívou zvýraznila generálna advokátka).

— Privatizácia a predaj ETI tretej nezávislej osobe

95. V druhom rade je potrebné uviesť, že medzi tým sa ETI transformovala na akciovú spoločnosť a bola privatizovaná tak, ako to napokon bolo už od počiatku plánované. V tejto súvislosti nič nenasvedčuje tomu, že by išlo o protiprávny prevod podniku na ETI s cieľom obísť sankcie stanovené právnymi predpismi v oblasti hospodárskej súťaže.

96. Okrem toho, ako sa zdá, v okamihu uloženia sankcie neexistovali štrukturálne súvislosti medzi AAMS ako predchádzajúcou osobou zodpovednou za riadenie podniku, ktorý sa zúčastnil na karteli, a ETI ako takouto novou osobou. Naopak, podnik bol už v okamihu uloženia sankcie v rukách tretej nezávislej osoby.

97. Tento prípad sa teda podobá menej na vnútornú reorganizáciu v skupine podnikov a viac na prevod podniku tretej nezávislej osobe za trhových podmienok, na aké by sa, ako už bolo uvedené, [78] nemalo použiť kritérium hospodárskej kontinuity.

98. Na rozdiel od talianskej vlády nevidím dôvod na výnimku zo zásady osobnej zodpovednosti ani v prípade, keď sa v dôsledku kartelu prípadne zvýši hodnota podniku, ktorý naďalej riadi ETI. Ako už totiž bolo uvedené, také zvýšenie hodnoty neprospieva nevyhnutne len novej osobe zodpovednej za riadenie podniku. Naopak, takéto zvýšenie hodnoty by sa mohlo odraziť na nadobúdacej cene akcií ETI Spa v okamihu jej úplnej privatizácie a mohol by ho preto uskutočniť predajca, čiže taliansky štát.

99. Na záver je pokiaľ ide o pripísanie zodpovednosti za protisúťažné správanie potrebné poznamenať, že sa nemôže rozlišovať, či prevod podniku, ktorý sa zúčastnil na karteli, tretej nezávislej osobe uskutočnila súkromná osoba alebo štát. V každom prípade nemôže byť štát vo výhodnejšom postavení ako súkromný predajca.

100. Komisia sa domnieva, že za určitých okolností sa musí zodpovednosť za protisúťažné správanie podniku verejného práva v prípade jeho privatizácie previesť na základe zásady hospodárskej kontinuity na novú osobu zodpovednú za jej riadenie. Túto úvahu rozvíja najmä pokiaľ ide o prípad, keď už štát v rámci osobitnej organizačnej

78 — Pozri body 81 až 84 vyššie.

štruktúry, do ktorej pôvodne patril privatizovaný podnik, nevykonáva po privatizácii žiadnu hospodársku činnosť, hoci stále hospodársky pôsobí v rámci iných štruktúr, napríklad v rámci právomocí iných ministerstiev. [79]

101. Proti takému tvrdeniu však nasvedčuje skutočnosť, že samotná privatizácia verejného podniku by nemala oslobodiť štát od jeho zodpovednosti za prípadné protisúťažné správanie podniku, ktorý predtým riadil. Táto zodpovednosť štátu je naopak logickým dôsledkom jeho hospodárskej činnosti, pri uskutočňovaní ktorej sa nemôže vyhnúť pravidlám hospodárskej súťaže, ktoré platia pre všetky ostatné podniky (pozri tiež článok 86 ods. 1 ES). Ak preto súkromná osoba zodpovedá podľa zásady osobnej zodpovednosti za protisúťažné správanie podniku, za riadenie ktorého zodpovedá aj po jeho prevode, nemôže to byť inak v prípade štátu.

102. Napokon teraz nie je nevyhnutné definitívne rozhodnúť o probléme, ktorý uplatnila Komisia. V každom prípade je totiž v tomto prípade podľa informácií od vnútroštátneho súdu isté, že taliansky štát vykonáva aj naďalej hospodárske činnosti prostredníctvom AAMS. Jeho hospodárska činnosť teda pokračuje práve v tej organizačnej štruktúre, z akej vyplýva oblasť činností, ktorá sa následne previedla na ETI a privatizovala sa.

103. Preto sa nakoniec domnievam, že úrady na zabezpečenie hospodárskej súťaže a súdy sa v takom prípade, akým je tento, nemôžu odchýliť od zásady osobnej zodpovednosti a nemôžu pripisovať zodpovednosť za protisúťažné správanie na základe kritéria hospodárskej kontinuity.

2. O prípadnej právomoci voľnej úvahy v oblasti hospodárskej súťaže v rámci pripísania zodpovednosti (druhá otázka)

104. Druhou otázkou sa Consiglio di Stato v podstate pýta, či orgány príslušné v oblasti hospodárskej súťaže môžu na účely zabezpečenia, aby sa nenarušili praktické účinky právnych predpisov hospodárskej súťaže pripísať zodpovednosť za protisúťažné správanie na základe svojej právomoci voľnej úvahy buď pôvodnej osobe zodpovednej za riadenie podniku, alebo novej osobe zodpo-

79 — Komisia uvádza, že napríklad štátne podniky v oblasti pôšt a železníc v Taliansku tradične patrili do iných organizačných štruktúr a najmä podliehali kontrole iných ministerstiev ako AAMS.

vednej za riadenie podniku, ktorý sa zúčastnil na karteli.

105. Ako už bolo uvedené, pripísanie zodpovednosti za protisúťažné správanie v prípade nástupníctva podnikov sa musí uskutočniť podľa zásady osobnej zodpovednosti. Kritérium hospodárskej kontinuity nemôže nahradiť zásadu osobnej zodpovednosti, ale ju iba doplniť v rozsahu, v akom je to potrebné na potrestanie protisúťažného správania spôsobom, ktorý je primeraný zodpovednosti, a účinný a prispieť tak k účinnému vykonávaniu právnych predpisov v oblasti hospodárskej súťaže.

106. Z toho vyplýva, že úrady na zabezpečenie hospodárskej súťaže, ako aj príslušné súdy nemajú žiadnu možnosť voľby, či pripíšu zodpovednosť za protisúťažné správanie podniku pôvodnej alebo novej osobe zodpovednej za riadenie podniku. Na kritérium hospodárskej kontinuity sa naopak môže prihliadať iba vtedy, pokiaľ sankcie stanovené právnymi predpismi v oblasti hospodárskej súťaže v prípade samotného uplatňovania zásady osobnej zodpovednosti nesplnia svoj účel.

107. Pochopenie, či sankcia ustanovená právnymi predpismi v oblasti hospodárskej súťaže nedosiahne svoj cieľ, si môže v určitých prípadoch vyžadovať hodnotenie zložitých ekonomických vzťahov.

108. Tak môže byť nevyhnutné posúdiť, či pôvodná osoba zodpovedná za riadenie podniku, ktorý sa zúčastnil na karteli vykonáva v okamihu potrestania za porušenie významnú hospodársku činnosť tak, že sankcia uložená voči nej môže účinne prispieť k vykonávaniu právnych predpisov hospodárskej súťaže. Aj existencia alebo neexistencia štrukturálnej súvislosti medzi pôvodnou a novou osobou zodpovednou za riadenie podniku môže spôsobiť nevyhnutnosť hodnotenia zložitých ekonomických situácií; rovnako ako otázka, či podnik bol prevedený na novú osobu zodpovednú za podnik za trhových podmienok alebo protiprávne.

109. Ako správne zdôraznila Komisia, pri pristúpení k takýmto posúdeniam má príslušný úrad na zabezpečenie hospodárskej súťaže podľa práva Spoločenstva veľkú mieru voľnej úvahy.[80]

80 — V tomto zmysle ustálená judikatúra: pozri rozsudky z 11. júla 1985, Remia a i./Komisia, 42/84, Zb. s. 2545, bod 34; zo 17. novembra 1987, BAT a Reynolds/Komisia, 142/84 a 156/84, Zb. s. 4487, bod 62, a Aalborg Portland a i./Komisia, už citovaný v poznámke pod čiarou 25, bod 279.

VI — Návrh

110. Na základe vyššie uvedených úvah navrhujem, aby Súdny dvor odpovedal na otázky, ktoré položila Consiglio di Stato, takto:

1. a) Podľa zásady osobnej zodpovednosti sa zodpovednosť za protisúťažné správanie podniku musí v zásade pripísať pôvodnej osobe zodpovednej za riadenie podniku, ktorá bola v okamihu porušenia zodpovedná za podnik, aj v prípade, ak je v okamihu rozhodnutia úradu na zabezpečenie hospodárskej súťaže zodpovedná za podnik nová osoba.

   To platí aj v prípade, keď bol podnik v okamihu porušenia riadený štátom a následne prevedený na súkromnú osobu.

   b) Iba výnimočne sa môže zodpovednosť za protisúťažné správanie pripísať novej osobe zodpovednej za riadenie podniku, pokiaľ:

      — nová osoba zodpovedná za riadenie ďalej riadila podnik až do okamihu rozhodnutia úradu na zabezpečenie hospodárskej súťaže,

      — pôvodná osoba zodpovedná za riadenie v okamihu rozhodnutia úradu na zabezpečenie hospodárskej súťaže zanikla ako právny subjekt alebo už nevykonáva žiadnu významnú hospodársku činnosť, a to ani na inom trhu než je trh dotknutý kartelom, a

— medzi pôvodnou a novou osobou zodpovednou za riadenie podniku existuje štrukturálna súvislosť, alebo bol podnik prevedený novej osobe zodpovednej za riadenie protiprávne, aby sa tým obišli sankcie stanovené právnymi predpismi v oblasti hospodárskej súťaže.

2. Úrad na zabezpečenie hospodárskej súťaže nemá pri pripísaní zodpovednosti za protisúťažné správanie právomoc voľnej úvahy. Má však priestor na posúdenie, v medziach ktorého v rámci takéhoto pripísania zodpovednosti musí hodnotiť zložité ekonomické vzťahy.